

سورة الاحقاف

دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه الهیات

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته ی الهیات و معارف اسلامی

وحی و گونه های آن در قرآن و عهدین

استاد راهنما:

دکتر عادل نادرعلی

استاد مشاور:

دکتر اسدالله آذیر

نگارش:

لیلا حسینی

مهر ماه ۱۳۸۷

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و
نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه
متعلق به دانشگاه رازی است.

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه الهیات

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته ی الهیات و معارف اسلامی گرایش قرآن و حدیث

نام دانشجو: لیلا حسینی

تحت عنوان:

وحی و گونه های آن در قرآن و عهدین

در تاریخ ۱۳۸۷/۷/۲۷ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه به تصویب نهایی رسید.

۱- استاد راهنمای پایان نامه	دکتر عادل نادرعلی	با مرتبه ی علمی استادیار	امضاء
۲- استاد مشاور پایان نامه	دکتر اسداله آژیر	با مرتبه ی علمی استادیار	امضاء
۳- استاد داور داخل گروه	دکتر مجتبی بیگلری	با مرتبه ی علمی استادیار	امضاء
۴- استاد داور خارج از گروه	دکتر کیومرث چراغی	با مرتبه ی علمی استادیار	امضاء

Razi University

**Faculty of Literature
Department of theology**

M.A.Thesis

Revelation in koran and Bibles

**By:
Leila Hoseini**

Evaluated and approved by thesis committee:as.....

Dr. Adel Naderali ; Supervisor (Assistant Prof)

Dr. Asadollah Azher ; Advisor (Assistant Prof)

Dr.Kiumars Cheraghi ; External Examiner (Assistant Prof)

Dr. Mogtaba Biglari ; Internal Examiner (Assistant Prof)

Septemer 2008

Razi University

**Faculty of Literature
Department of theology**

M.A.Thesis

Revelation in koran and Bibles

Supervisor :
Dr. Adel Naderali

Advisor
Dr.Asadollah Azher

By
Leila Hoseini

Septemer 2008

تقدیم به:

نبی مکرم اسلام، بهار لولاک، تسکین سینه افلاک، منتهی
رخصت اخلاص، مرجع عوام و خواص، مرآت حضرت
لم یزل، شمس الشموس ابد و ازل، مشکات انور تقدس
ظهور، رمز و حقیقت رکوع و سجود، اکمل انسان کامل، نقطه
دایره شمایل، یگانه در صدف اصطفی

حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله

تقدیم به دلداری که گر او نبود جهان و مافیها نبود. جان و مال
و اولادمان فدای او و دینش باد.

تقدیر و سپاس:

حمد و سپاس معبود بی همتا و جهان آفرین رحمان و رحیم را که نعمت را بر ما تمام کرد و ما را به نعمت اسلام مفتخر فرمود و به این بنده اش توان و بضاعت علمی عطا فرمود که این رساله را به رشته تحریر در آورم.

بی تردید بی مهرهی پیر، طی طریق میسر نشود و بی بهره گیری از مشعل هدایت راهنمایان ره پیموده و دانا، نجات از ظلمات جهل و رسیدن به سرچشمه علم ممکن نیست لذا بر خود واجب می دانم که از زحمات جناب آقای **دکتر نادرعلی** و جناب آقای **دکتر آذیر** که در تکمیل این رساله دلسوزانه و پر تلاش بنده را یاری فرمودند کمال سپاس و تقدیر را بنمایم، توفیق روزافزون و طول عمر بابرکت این حضرات را از خداوند منان خواستارم.

زحمات اساتید محترم جناب آقای دکتر صفرزاده، جناب آقای دکتر بیگلری، جناب آقای دکتر حجه الاسلام احمدوند، جناب آقای دکتر شیرزاد، جناب آقای دادفر، جناب آقای دکتر همتی، جناب آقای دکتر قمری و جناب آقای دکتر باقرآبادی و آقای دکتر قیطوری که در طول تحصیل راهنمای بنده بودند و از محضرشان کسب فیض نمودم، را قدر می نهم و توفیق روزافزون این حضرات را از خداوند منان خواستارم. برای استاد مرحوم جناب آقای رضایی مغفرت و علو درجات را از حضرت حق خواستارم.

چکیده

پایان نامه حاضر، پیگیر این فرضیه است که وحی، آموزه ای ویژه است از ناحیه خدای سبحان به برخی از انسانهای برگزیده و دانشی است برتر از افق فکری بشر که با دلایل و نشانه های قطعی در متن خود واقعیت خویش را اثبات می کند.

وحی، پایه و اساس تمامی ادیان الهی و مجرای اصلی انتقال پیام خداوند متعال به عالم بشریت است. شناخت وحی به عنوان ابزار اتصال بین خداوند و بشر ضروری است. و برای شناخت این ابزار یکی از راههای مناسب مقایسه بین ادیان مبتنی بر وحی یعنی اسلام، مسیحیت و یهودیت است. و در عین اینکه هر کدام مستقل از دیگری است وجوه اشتراک بسیاری بین آنها وجود دارد. اسلام تأکید ویژه ای بر این موارد مشترک دارد. رساله حاضر سعی دارد نقاط اشتراک و افتراق این ادیان ابراهیمی را در مبحث وحی و شناخت مجرای اصلی دریافت پیام الهی و شناخت روشهای مختلف انتقال پیغام از حق تعالی به بشریت و مباحثی همچون ماهیت وحی، بیان انواع وحی، فرشته وحی، هدف از وحی و محتوای وحی در قرآن و عهدین و بررسی تطبیقی مفهوم نبوت را مورد تحقیق و بررسی قرار دهد. نگارنده در ضمن این رساله به نظریه های ناظر به وحی که شامل نظریه منکران سنتی، نظریه منکران جدید و نظریه برخی نواندیشان مسلمان، همچون دکتر عبدالکریم سروش تحت عنوان تجربه دینی اشاره کرده است.

امید است که این پایان نامه گامی مؤثر در جهت تقویت گفتگوی بین ادیانی و فهم مثبت ادیان ابراهیمی از یکدیگر و اطاعت امر حضرت حق تعالی باشد که به ما به عنوان امت رسول الله (ص) که امر فرمود منادی این تفاهم و همبستگی در بین ملل اهل کتاب باشیم.

کلید واژه: وحی، اسلام، یهودیت، مسیحیت، ادیان ابراهیمی، عهدین، قرآن، فرشته وحی، اهل کتاب.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار.....
	فصل اول: کلیات
	بخش اول : مقدمات پژوهش
۵	۱-۱-۱ تعریف و تبیین موضوع.....
۵	۱-۱-۲ اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۵	۱-۱-۳ سابقه و پیشینه تحقیق.....
۶	۱-۱-۴ اهداف تحقیق
۶	۱-۱-۵ فرضیه ها
	بخش دوم: اصطلاح شناسی
۸	۱-۲-۱ معنای لغوی وحی
۱۰	۱-۲-۲ معنای اصطلاحی وحی
۱۳	۱-۲-۳ سابقه وحی
۱۴	۱-۲-۴ امکان وحی
	بخش سوم : نظریه های ناظر به وحی
۱۶	۱-۳-۱ درآمدی بر پیشینه تحقیق.....
۱۶	۱-۳-۲ نظریه های منکران.....
۱۶	۱-۳-۲-۱ نظریه های سنتی.....
۱۷	۱-۳-۲-۳-۱ نظریه شعر انگارانه
۱۸	۱-۳-۲-۳-۲ نظریه های کذب انگارانه
۱۹	۱-۳-۲-۳-۳ افک
۱۹	۱-۳-۲-۳-۴ بافته های گذشتگان
۲۱	۱-۳-۲-۳-۵ تخیلات پراکنده
۲۱	۱-۳-۲-۳-۶ سحر
۲۲	۱-۳-۲-۳-۲ نظریه های جدید منکران
۲۲	۱-۳-۲-۳-۱-۱ طرح نظریه تخیل انگارانه
۲۲	۱-۳-۲-۳-۱-۲ طرح نظریه نفسی انگارانه وحی
۲۴	۱-۳-۲-۳-۱-۳ طرح نظریه نبوغ انگارانه وحی.....
۲۴	۱-۳-۲-۳-۱-۴ تفاوت پیامبران و نوابغ.....
۲۶	۱-۳-۲-۳-۱-۴ بررسی و نقد نظریه های جدید منکران.....
۲۷	۱-۳-۲-۳-۱-۵ دیدگاه تجربه دینی
۲۹	۱-۳-۲-۳-۱-۶ طرح نظریه وحی یا شعور ویژه
	فصل دوم: وحی در قرآن وعهدین
	بخش اول: وحی در قرآن
۳۲	۱-۱-۲ قرآن کتاب آسمانی مسلمانان

صفحه	عنوان
۳۵ ۱-۱-۱-۲ دلایل عدم تحریف قرآن
۳۵ ۱-۱-۱-۲ دلایل عقلی
۳۵ ۱-۱-۱-۲ دلایل نقلی
۳۷ ۲-۱-۲ وحی در قرآن
۳۷ ۳-۱-۲ کاربرد واژه وحی در قرآن مجید
۳۸ ۱-۳-۱-۲ وحی نبوی
۳۹ ۲-۳-۱-۲ رؤیای صادق
۴۰ ۳-۳-۱-۲ وحی تأییدی
۴۰ ۴-۳-۱-۲ الهام رحمانی
۴۱ ۱-۴-۳-۱-۲ وحی به غیر انبیاء
۴۱ ۱-۱-۴-۳-۱-۲ وحی به حواریین
۴۲ ۲-۱-۴-۳-۱-۲ الهام فطری به مادر موسی
۴۳ ۲-۴-۳-۱-۲ وحی به فرشتگان
۴۳ ۵-۳-۱-۲ الهام به طبیعت
۴۳ ۶-۳-۱-۲ وحی به شیاطین (وسوسه)
۴۴ ۷-۳-۱-۲ اشاره سریع و مرموز
۴۴ ۸-۳-۱-۲ تدبیر نظام هستی با توجه به مسائل وحی
۴۵ ۹-۳-۱-۲ تقدیر غریزی در حیوان
۴۶ ۱۰-۳-۱-۲ اخبار
۴۶ ۱۱-۳-۱-۲ امر کردن
۴۷ ۴-۱-۲ رابطه معنای لغوی، کاربرد قرآنی و مفهوم اصطلاحی وحی
۴۸ ۵-۱-۲ کاربرد واژه وحی در قرآن وحی از دیدگاه حضرت علی (ع)
۵۰ ۶-۱-۲ صور مختلف وحی نبوی در قرآن
۵۰ ۱-۶-۱-۲ وحی مستقیم
۵۰ ۲-۶-۱-۲ وحی از وراء حجاب
۵۱ ۳-۶-۱-۲ وحی از طریق فرشته
۵۳ ۷-۱-۲ فرشته وحی
۵۳ ۱-۷-۱-۲ نام های متعدد جبرئیل
۵۴ ۲-۷-۱-۲ کیفیت نزول جبرئیل
۵۵ ۸-۱-۲ ارتباط پیامبر با فرشته از دیدگاه فلاسفه اسلام
۵۵ ۹-۱-۲ محتوای وحی
۵۷ ۱۰-۱-۲ کیفیت نزول وحی بر پیامبر اعظم (ص)
۵۹ ۱-۱۰-۱-۲ سنگینی وحی
۶۱ ۱۱-۱-۲ مفهوم نبوت از دیدگاه سنت اسلامی
۶۱ ۱-۱۱-۱-۲ نبوت در لغت و اصطلاح

صفحه	عنوان
۶۱	۲-۱۱-۱-۲ معنی نبوت در قرآن
۶۱	۳-۱۱-۱-۲ انتخاب نبی
۶۲	۴-۱۱-۱-۲ حکمت بعثت انبیاء
۶۲	۱-۴-۱۱-۱-۲ حکمت بعثت انبیاء در امور مادی و دنیوی
۶۳	۲-۴-۱۱-۱-۲ حکمت بعثت انبیاء در امور معنوی و اخروی
۶۳	۵-۱۱-۱-۲ تعداد انبیاء در قرآن
۶۴	۶-۱۱-۱-۲ درجات انبیاء
۶۴	۷-۱۱-۱-۲ تعالیم انبیاء
۶۵	۸-۱۱-۱-۲ تکذب پیامبران
۶۶	۹-۱۱-۱-۲ مختصات انبیاء
بخش دوم: وحی در عهد قدیم	
۶۸	۱-۲-۲ موسی (ع) در قرآن
۷۰	۲-۲-۲ زندگانی موسی (ع) در عهد قدیم
۷۱	۱-۲-۲-۲ فرار به مدیان
۷۲	۲-۲-۲-۲ آغاز رسالت
۷۳	۳-۲-۲-۲ گوساله پرستی بنی اسرائیل
۷۳	۴-۲-۲-۲ ده فرمان
۷۴	۵-۲-۲-۲ وفات حضرت موسی (ع)
۷۴	۳-۲-۲-۲ کتاب مقدس
۷۵	۴-۲-۲-۲ عهد قدیم
۷۹	۱-۴-۲-۲ تحریف تورات
۸۳	۵-۲-۲-۲ وحی در عهدعتیق
۸۴	۱-۵-۲-۲ وحی زبانی
۸۴	۶-۲-۲-۲ کاربرد واژه وحی در تورات
۸۴	۱-۶-۲-۲ وحی به انبیاء
۸۵	۲-۶-۲-۲ وحی به افراد عادی
۸۵	۳-۶-۲-۲ وحی به مار
۸۶	۷-۲-۲-۲ انواع نزول وحی در تورات
۸۶	۱-۷-۲-۲ وحی به صورت مستقیم
۸۷	۲-۷-۲-۲ ارسال وحی به صورت واسطه ای (عالم رؤیا، امواج صوتی، نوشته بر لوح)
۸۷	۳-۷-۲-۲ ارسال وحی از طریق فرشته
۸۸	۸-۲-۲-۲ نزول روح خداوند تعبیری از وحی
۸۸	۹-۲-۲-۲ حوادث فوق العاده به هنگام وحی
۸۹	۱۰-۲-۲-۲ فرشته وحی در یهود

صفحه	عنوان
۸۹ ۱-۱۰-۲-۲ روح القدس در یهودیت
۹۰ ۱۱-۲-۲ محتوای وحی در عهد قدیم
۹۰ ۱۲-۲-۲ هدف وحی در عهد عتیق
۹۱ ۱۳-۲-۲ مفهوم نبوت از دیدگاه سنت یهود
۹۱ ۱-۱۳-۲-۲ واژه نبی و نبوت
۹۳ ۲-۱۳-۲-۲ انتخاب نبی
۹۴ ۳-۱۳-۲-۲ عناوین انبیاء در عهد عتیق
۹۴ ۱-۳-۱۳-۲-۲ رائی
۹۴ ۲-۳-۱۳-۲-۲ پیشگو
۹۵ ۳-۳-۱۳-۲-۲ بیننده خواب و رؤیا
۹۵ ۴-۳-۱۳-۲-۲ نذیره
۹۶ ۵-۳-۱۳-۲-۲ مرد خدا
۹۶ ۴-۱۳-۲-۲ درجات انبیاء
۹۷ ۵-۱۳-۲-۲ زندگی انبیاء
۹۹ ۶-۱۳-۲-۲ تعداد پیامبران
۱۰۰ ۷-۱۳-۲-۲ آغاز و انجام نبوت
۱۰۰ ۸-۱۳-۲-۲ اطاعت از انبیاء
۱۰۰ ۹-۱۳-۲-۲ وظایف انبیاء
۱۰۱ ۱۰-۱۳-۲-۲ پیامبران زن
۱۰۱ ۱۱-۱۳-۲-۲ انبیای دروغین
۱۰۱ ۱۲-۱۳-۲-۲ مختصات انبیاء
	بخش سوم: وحی در عهد جدید
۱۰۴ ۱-۳-۲ عیسی مسیح در قرآن
۱۰۹ ۲-۳-۲ عیسی مسیح در الهیات مسیحی
۱۱۸ ۳-۳-۲ بررسی اجمالی عهد جدید
۱۱۹ ۱-۳-۳-۲ اناجیل اربعه
۱۲۴ ۱-۱-۳-۳-۲ اعتقاد مسیحیان پیرامون انجیل
۱۲۵ ۲-۱-۳-۳-۲ اختلاف در اناجیل
۱۲۵ ۳-۱-۳-۳-۲ انواع تحریف در اناجیل
۱۲۹ ۴-۱-۳-۳-۲ انجیل و عقل
۱۳۰ ۲-۳-۳-۲ رسالات یا نامه ها
۱۳۰ ۳-۳-۳-۲ اعمال رسولان
۱۳۱ ۴-۳-۳-۲ مکاشفه یوحنا
۱۳۱ ۴-۳-۲ گونه های وحی در مسیحیت
۱۳۲ ۱-۴-۳-۲ نظریه زبانی

صفحه	عنوان
۱۳۲ ۲-۴-۳-۲ نظریه غیر زبانی
۱۳۴ ۱-۲-۴-۳-۲ مکاشفه
۱۳۴ ۱-۱-۲-۴-۳-۲ مکاشفه عمومی خدا
۱۳۴ ۱-۱-۱-۲-۴-۳-۲ مکاشفه عمومی خدا در طبیعت
۱۳۵ ۲-۱-۱-۱-۲-۴-۳-۲ مکاشفه خدا در تاریخ
۱۳۶ ۳-۱-۱-۱-۲-۴-۳-۲ مکاشفه خدا در وجدان
۱۳۶ ۲-۱-۲-۴-۳-۲ مکاشفه مخصوص خدا
۱۳۶ ۵-۳-۲ کاربردهای واژه وحی در انجیل
۱۳۶ ۱-۵-۳-۲ وحی به انبیا
۱۳۷ ۲-۵-۳-۲ وحی به غیر انبیا(افراد عادی)
۱۳۷ ۶-۳-۲ هدف از وحی در عهد جدید
۱۳۷ ۷-۳-۳ صور مختلف نزول وحی در انجیل
۱۳۸ ۱-۷-۳-۳ ارسال وحی به صورت مستقیم
۱۳۸ ۲-۷-۳-۳ وحی به صورت غیرمستقیم(در خواب و رویا)
۱۳۸ ۳-۷-۳-۳ وحی به صورت ارسال فرشته
۱۳۹ ۱-۳-۷-۳-۳ فرشته وحی در مسیحیت
۱۳۹ ۱-۱-۳-۷-۳-۳ روح القدس کیست
بخش چهارم: بررسی مقایسه ای وحی در قرآن و عهدین	
۱۴۱ ۱-۴-۲ مقایسه قرآن تورات و انجیل
۱۴۲ ۲-۴-۲ وحی در قرآن و عهدین
۱۴۴ ۳-۴-۲ مبدأ وحی در ادیان آسمانی
۱۴۴ ۴-۴-۲ مفاد و محتوی وحی در ادیان آسمانی
۱۴۶ ۵-۴-۲ فرشته وحی
۱۴۶ ۶-۴-۲ کیفیت نزول وحی در قرآن و عهدین
۱۴۶ ۷-۴-۲ هدف وحی در قرآن و عهدین
۱۴۶ ۸-۴-۲ کاربرد وحی در قرآن و عهدین
۱۴۷ ۹-۴-۲ مقایسه مفهوم نبوت در دو سنت اسلام و یهود
۱۴۹ منابع و مواخذ

پیشگفتار

انسان موجودی است که خداوند او را آزاد آفریده و برخلاف سایر موجودات به او قوه عقل عنایت نموده است، که راه خود را انتخاب کرده و به کمال نهایی دست یابد و انسان تنها موجودی است که، خداوند او را از این نعمت برخوردار کرده است. اما آیا نیروی عقل به تنهایی برای شناخت انسان از دنیای خودکافی است؟ مسلماً خیر. چون به هر حال نیروی عقل انسان نیز دچار خطا شده و خطاپذیری باشد. پس محتاج به نیروی قوی و مطمئن و خطنانپذیرتر می باشد، که او را راهنمایی و هدایت کند. خداوند او را نیز از این امر محروم نکرده است و این نیرو وحی خداوندی است که خداوند در آیات زیادی به آن اشاراتی کرده است. بسیار خامی است اگر تصور شود بدون دانش آموزی از مکتب پیامبران بتوان سخن از آموختن راه سعادت به میان آورد. در طول تاریخ کسانی که به اندیشه و تأمل درباره آغاز و انجام خود و دیگر موجودات جهان پرداخته اند، سرانجام چاره ای جز زانو زدن در برابر آموزگار وحی الهی ندیده اند.

دین با احاطه و اشرافی که بر توانایی های اندیشه آدمی دارد پیوسته نارسایی های انسان را به وی یادآوری می کند تا مبدا عنانش را رها کرده و در قلمرویی که با آن بیگانه است گام نهد. بدین سبب، اولیای دین آدمیان را از تفکر در ذات الهی بازداشته و به جای آن به تأمل در آفرینش فرا خوانده اند چرا که عقل در این وادی ره به جایی نمی برد. یکی از خدمات وحی به عقل این است که موضوعاتی برای تفکری جهت دار و مفید در اختیار آدمی قرار می دهد. از دیگر خدمات وحی به عقل، بیان لغزشگاههای عقل است. در یک بیان کلی می توان گفت: عقل رسول باطنی و شرع رسول ظاهری است. آموزه های دین توسط وحی به پیامبران الهی اعلام گردیده و آنان موظف به ابلاغ آن به انسانها بوده اند.

وحی پایه و اساس نبوت و از امور ضروری و مشترک ادیان آسمانی است و مهمترین راه ارتباطی خداوند متعال با بندگان ویژه و برگزیده اش که پیامبر یا نبی نامیده می شوند، می باشد. در این ارتباط ویژه خداوند به طور مستقیم و یا از طریق ارسال فرشته و یا از ورای حجاب با پیامبر سخن می گوید و علوم و معارف و احکام و قوانین و دستورهای مورد نیاز بندگانش را به قلب نورانی او القا می کند و او را مأمور ابلاغ به بندگانش می کند. در مکتب وحی هدف از دانش، ساخته شدن انسان برای پرستش الله و تسلیم شدن در برابر قوانین الهی و پذیرش ولایت و حکومت قانون عدل است و شناخت و علم راه رسیدن به هدف است نه این که خود هدف باشد. هر پیامبری که آمده طبق شناخت مردم زمان خود و درباره مشکلات زندگی عصر خویش سخن گفته و با بیان ساده و مثال های طبیعی در افق فهم آنان بحث کرده است. وحی پدیده ای است برتر از فکر بشری که شناخت ماهیت آن برای بشر امکان ندارد. حقیقت وحی را نمی توان تصور و تعریف کرد زیرا قابل تجربه و تکرار نیست؛ تجربه درونی و مشاهده حضوری پیامبر در قالب الفاظ نمی گنجد اما محتوای غنی وحی و پیام خداوند سبحان قابل انتقال به دیگران است. پس بهتر است برای درک یا لااقل قبول وحی به جای آن که به سراغ منبع اصلی آن رفته در ذات و صفات خداوند و پرتوهای وجود او جستجو و آن را اثبات نمائیم، از سطح فکر نازل بشری که البته خیلی پست است ولی در عوض محسوس و سهل القبول است شروع نمائیم. از مشاهدات و مسلمات و از استدلال های امور زندگی استمداد بگیریم، تا ببینیم به کجا می رسیم و چه توجیهی می توانیم برای پدیده بعثت و دعوت انبیاء بطور عموم و قرآن و رسالت پیغمبر عظیم الشان خودمان به طور اخص پیدا کنیم؛ اگر دیدیم راه حل و راه فراری جز قبول یک امداد یا الهام فوق بشری و وحی خالص اعلا وجود ندارد دیگر به همان علم قلیله اکتفا کنیم و زیاد منتظر روشن شدن این که فرشته وحی چگونه موجودی است و لوح و قلم چیست نمائیم. در یک بیان کلی می توان گفت بهترین روش برای شناخت وحی مراجعه به متون وحیانی است.

پدیده وحی، در مورد رسالت الهی، وجه تمایز اولیه پیامبران از دیگر مصلحان و پیشوایان و نوابغ است که برای اصلاح اجتماع الهام می گیرند. برای مصلحین و بطور کلی برای بشر هدف و مقصد در مرحله اول خود شخص است و سپس اگر خیلی صاحب رشد و فضائل انسانی باشد هدف و مقصد توسعه یافته، به نزدیکان، خانواده یا قبیله و به هموطن هم می رسد و همه چیز دنیا را برای خاطر خودش یا کسان و یا هموعانش می خواهد، حیوانات و بلکه انسان های دیگر را برای خودش یا کشورش استخدام می کند و در حقیقت می خواهد خدا را هم در جهت تمنیات خویش استخدام نماید. اما انبیاء دارای مکتب و مسلک کاملاً معکوس هستند. برای انبیاء مرکز و مقصد خداست؛ خدای ندیده، انسان هم مثل سایر موجودات باید تسبیح کننده و فرمانبردار و خدمتگزار خدا باشد.

وحی باران رحمت الهی است که بر کویر پژمرده ی زندگی انسان طراوت و صفا می بخشد. پس باید گفت: آشنایی با این موهبت الهی نیاز دیروز و امروز انسان هاست.

بعثت حضرت محمد مصطفی(ص) یک حادثه ی بی سابقه تاریخی نبود، وی اولین کسی نبود که به نام وحی مردم را مورد خطاب قرار می داد. از ابتدای خلقت و به قولی از زمان حضرت نوح(ع) به بعد افرادی برگزیده و نیک سیرت پشت سر هم از جانب خداوند متعال آمدند و رسالت نبوت را برعهده گرفتند. خداوند حضرت محمد(ص) را با همان پدیده مورد خطاب قرار داد که انبیای سلف را مورد خطاب قرار داده بود. وحی مجرای ارتباط خداوند با بندگانش است که مسائل مورد نیاز را از این طریق به پیامبران تعلیم داده و آنان نیز مأمور ابلاغ و تعلیم به مردمان گشتند.

اسلام، مسیحیت و یهودیت سه آیین بزرگ آسمانی اند. این ادیان الهی در عین شباهت و مشترکات کثیر، اختلافاتی هم با هم دارند. قرآن صراحتاً به ما دستور می دهد که جهت برقراری وحدت نظر در این ادیان الهی و زندگی مسالمت آمیز انسان، مشترکات این سه آیین مد نظر قرار بگیرد. و از سوی دیگر، نیاز امروز جامعه بشری به این نوع از معیشت این مهم را دو چندان می کند. با مطالعه عهدین و مقایسه آنها با قرآن کریم می توان تفاوتی اساسی میان آنها مشاهده کرد. اما به هر حال تورات و انجیل بطور کامل از وحی الهی تهی نیستند. عبارات این دو کتاب نقل عین الفاظ وحی از سوی خداوند نمی باشد. نهایت این که، جملاتی از زبان این دو پیامبر بزرگ را در بر دارند. در مورد پیامبر اسلام(ص) وحی نازل شده بر ایشان متفاوت است. زیرا وحی بر آن حضرت گواهی های افراد انسانی درباره پیامبر و پیام های آسمانی او نیست و حتی از زبان حضرت رسول اکرم(ص) نیز نمی باشد. قرآن بیان و نقل وحی است که از طریق جبرئیل به پیامبر اکرم(ص) رسیده است و گزینش الفاظ آن و چگونگی ترکیب کلماتش از جانب خداوند است و پیامبر اسلام جز یک واسطه درانتقال وحی به انسانها نبوده است. این وحی درعصر نزول خود و در حضور پیامبر مکتوب گردیده است.

در این رساله سعی شده است موضوعاتی چون؛ معنی لغوی و اصطلاحی "وحی"، کاربرد واژه وحی، انواع نزول وحی، فرشته ی وحی و مفهوم "نبوت" در قرآن و عهدین تحقیق و بررسی شود و مشترکات و موارد اختلاف این سه آیین بزرگ الهی در این موضوعات مورد بحث و تحقیق توصیفی - مقایسه ای قرار گیرد. این تحقیق از دو فصل تشکیل گردیده است. فصل اول شامل سه بخش و فصل دوم شامل چهار بخش است. در فصل اول بخش یک، کلیات تحقیق بیان شده است. در بخش دوم مباحثی چون معنای لغوی وحی، معنای اصطلاحی وحی، امکان وحی و نیاز به وحی مطرح شده است. بخش سوم این رساله به موضوعاتی چون نظریه های ناظر به وحی که شامل نظریه های سنتی و نظریه های جدید می باشد پرداخته است.

در فصل دوم این رساله بخش یک، معرفی اجمالی قرآن و دلایل عدم تحریف قرآن، کاربردهای واژه وحی در قرآن، انواع نزول وحی در قرآن، فرشته وحی، محتوای وحی اسلامی و مفهوم نبوت در سنت نبوی و... عنوان شده

است. در بخش دوم مباحثی چون معرفی حضرت موسی(ع) در قرآن وعهد قدیم، وحی در عهد قدیم، کاربرد واژه وحی در تورات، انواع نزول وحی در تورات، فرشته وحی، محتوای وحی، هدف از وحی در عهد قدیم، مفهوم نبوت از دیدگاه سنت یهود و مسائل مربوط به آن مورد تحقیق و بررسی قرار گرفته است. در بخش سوم مطالبی چون معرفی حضرت عیسی (ع) در قرآن وعهد جدید، بررسی اجمالی عهد جدید، گونه های وحی در مسیحیت، کاربردهای واژه وحی در انجیل، انواع نزول وحی در انجیل، فرشته وحی و هدف از عهد جدید آمده است. بخش چهارم هم به بررسی تطبیقی وحی و نبوت در قرآن و عهدین پرداخته است.

از مهم ترین محدودیتهایی که در تهیه این رساله با آن مواجه شدم عدم دسترسی به منابع دست اول و منابعی که خود مسیحیت و یهودیت راجع به وحی در آیین خودشان نگاشته اند، بود. در حین تحقیق به مطالبی برخورد نمودم که شایسته دیدم به آن مطالب نیز پرداخته شود. بسیاری از موضوعات دیگر نیز وجود دارد که با این بحث مرتبط می باشند که در این رساله در مورد آنها بحث نشده است، امیدوارم محققین و پژوهشگران محترمی که در آینده این موضوع را برای تحقیق علمی انتخاب می کنند به این موضوعات بپردازند.

فصل اول
کلیات
بخش اول
مقدمات پژوهش

در ادیان آسمانی نوشته‌ی آقای ابراهیم امینی و کتاب بررسی تطبیقی مسایل وحی و نبوت از دیدگاه قرآن و عهدین نوشته خانم اعظم پرچم و کتاب تحلیل وحی اسلام و مسیحیت آقای محمد باقر سعیدی روشن و... اشاره کرد. اما محدود کارهایی به روش تحقیقی انجام گرفته که آن هم کمتر به متون اصلی (درباره یهودیت و مسیحیت) مراجعه شده است. روش این تحقیق تطبیقی و بر اساس مراجعه به متون اصلی است.

۱-۱-۴ اهداف تحقیق

- بررسی مقایسه‌ای گونه‌های مختلف وحی و کشف نقاط مشترک و اختلافی در امر وحی در سه آیین بزرگ الهی.

- شناخت مجرای اصلی دریافت پیام الهی توسط بشر.

- شناخت روشهای مختلف انتقال پیغام از حق تعالی به بشریت (شناخت انواع وحی).

- تلاش در جهت تقویت گفتگوی بین ادیانی و فهم مثبت ادیان ابراهیمی از یکدیگر.

۱-۱-۵ فرضیه‌ها

- وحی در قرآن با وحی در عهدین (انجیل و تورات) تفاوتها و اشتراکاتی دارد.

- نزول وحی در ادیان ابراهیمی از طریق فرشته وحی بوده است.

- مفهوم وحی در نزد مسیحیان و یهودیان دقیقاً به معنای وحی در نزد مسلمانان نیست.

- وحی (REVELATION) در عهدین دو قسم است: تکوینی و تشریحی، و خود قسم تکوینی به چند گونه تقسیم می‌شود.

- مسیحیت حضرت عیسی مسیح را وحی مجسم می‌داند.